

Предлагается такой способ интеллектуальных действий: чтобы определить, являются ли сходные по звучанию и написанию слова омонимами, нужно:

- а) поставить одинаково звучащие слова в начальную форму;
- б) определить, какой частью речи являются данные слова в начальной форме;
- в) если слова относятся к одной части речи, то они являются омонимами;
- г) если же слова относятся к разным частям речи – они не являются омонимами (косой – коса, «косой» – «косой» заяц).

Следующий этап – формирование умения определять роль омонимов в художественной речи. Для наблюдения учащимся предлагается следующий текст.

*Такса ваксой красит боты,
Такса едет на работу,
Такса таксы на такси –
Слово важное «мерси»!*

Должен следовать такой способ интеллектуальных действий: чтобы определить роль омонимов в тексте данного стиха, нужно:

- а) найти омонимы;
- б) уточнить их значение в данном контексте;
- в) провести лингвистический эксперимент: заменить слова-омонимы синонимичными словами;
- г) уточнить, какие изменения в тексте произошли;
- д) сделать вывод о роли омонимов в данном тексте.

Выводы. Способы действий с лексическими явлениями выделяются на основе анализа этапов формирования умственной деятельности учащихся и процесса усвоения языкового материала. Они представляют собой механизм формирования лексических интеллектуально-речевых умений школьников, которые являются основным компонентом содержания учебной деятельности в рамках концепции деятельностного подхода в обучении.

Список использованных источников

1. Атанов Г.А. Деятельностный подход в обучении / Г.А. Атанов. – Донецк: «ЕАИ – пресс», 2001. – 160 с.
2. Баранов М.Т. Методика лексики и фразеологии на уроках русского языка: Пособие для учителя / Михаил Баранов. – М.: Просвещение, 1988. – 191 с.
3. Белова Г.Н. Формирование интеллектуальных умений у младших школьников в процессе обучения иностранному языку: Методическое пособие / Г.Н. Белова. – Калининград, 1999.
4. Ладьженская Т.А. Общеучебные умения и речевая деятельность школьников / Т.А. Ладьженская // Советская педагогика. – 1981. – №8.
5. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения в 2-х томах / А.Н. Леонтьев. – М.: Педагогика, 1983. – Т.2, с. 148-159.
6. Львов М.Р. Словарь-справочник по методике русского языка / Михаил Львов. – М., «Просвещение», 1988.
7. Сергеев И.С. Основы педагогической деятельности / И.С. Сергеев. – СПб.: Питер, 2004. – 316 с.
8. Суворова Е.П. Принципы формирования интеллектуально-речевой культуры школьника / Екатерина Павловна Суворова // Известия Российского государственного педагогического университета имени А.И. Герцена. – СПб., 2009. – №100. – С. 19-29.
9. Якиманская И.С. Формирование интеллектуальных умений и навыков в процессе производственного обучения / И.С. Якиманская. – М.: Высшая школа, 1979. – 88 с.

УДК 373.2.016:81-028.31

Гречка Євгеній Миколайович

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

РОЗВИТОК МОВЛЕННЕВОЇ АКТИВНОСТІ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Розглянуто витоки мовленнєвої активності. Виділено, що формування мовленнєвої активності охоплює ранній та дошкільний вікові періоди. Обґрунтовано компоненти та чинники розвитку мовленнєвої активності.

Ключові слова: мовленнєва активність, комунікативна діяльність, діти дошкільного віку, порушення мовлення.

Актуальність. Шлях європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність інтенсивних змін у різних сферах суспільного життя, зокрема й у галузі дошкільної освіти. Одним із головних завдань дошкільної освіти України виступає формування особистості дитини та підготовка її до подальшого навчання в школі, соціалізації, реалізацію яких забезпечує комунікативна діяльність.

Огляд джерел. Різні аспекти шляхів розвитку мовлення дітей дошкільного віку розробляли вітчизняні педагоги Ю.В. Коломієць, С.Ю. Конопляста, І.В. Мартиненко, Н.Г. Пахомова, Ю.В. Рібцун, С.М. Шаховська та ін. Своєрідність розвитку словникового запасу, граматичної будови, зв'язного мовлення та його фонетико-фонематичної сторони при загальному надорозвитку мовлення описана в дослідженнях

Р.Є. Левіної, В.К. Орфінської, Н.М. Траугот та ін., труднощі на всіх етапах реалізації комунікативної діяльності вивчали К.В. Ковилова та І.В. Мартиненко.

Мета. Розглянути дослідження розвитку мовленнєвої активності у працях зарубіжних та українських науковців.

Основний матеріал. Відомо, що одним із чинників будь-якої діяльності дитини (у тому числі й мовленнєвої) є її психічна активність як потреба організму у пізнанні довкілля, суспільних взаємовідносин та самої себе. Питання про сутність активності є досить складним і багатоаспектним. «Активність» може розглядатися і як загальна категорія, і як біологічна, психологічна, фізіологічна особливість тощо. Як стверджують науковці (О.М. Матюшкін, І.П. Павлов, С.Л. Рубінштейн, В.О. Сухомлинський, Д.М. Узнадзе, К.Д. Ушинський та ін.), активність відображає об'єктивно наявні відношення особистості, які виявляються у процесі взаємодії людини з суспільним середовищем і реалізуються в її діяльності. В.З. Коган [2] зауважує, що активність – свідома, цілеспрямована діяльність особистості, її цілісна соціально-психологічна якість. Активність співвідноситься з діяльністю, визначається через неї, розвивається як якісна її характеристика (В.З. Коган, С.Л. Рубінштейн). Поза діяльністю активність втрачає сенс. В.В. Тушева [6] стверджує, що активність визначає якість діяльності через відношення суб'єкта до процесу діяльності. Вона знаходить свій вияв у соціально-психологічному стані, що, у свою чергу, має місце у конкретній діяльності. Тобто, взаємодія людини із навколишнім середовищем можлива саме за умови її власної активності та діяльності.

Оскільки мовленнєва активність є однією із численних форм загальної активності, обов'язкова передумова і важлива складова мовленнєвої діяльності, відображенням потреб, що виникають відповідно до конкретних ситуацій спілкування. На думку науковців, які вивчали мовленнєву діяльність (Л.С. Виготського, М.І. Жинкіна, О.О. Леонтьєва, О.Р. Лурії, М.К. Шеремет, Л.В. Щерби та ін.), мова і мовлення складають у мовленнєвій діяльності людини складну діалектичну єдність. Мова стає засобом спілкування, мовленнєвої комунікації і одночасно інструментом мислення лише в процесі мовлення. У свою чергу мовлення як психофізіологічний процес породження і сприймання мовленнєвих висловлювань здійснюється за правилами мови і на основі використання відповідних знаків мови.

Л.С. Виготський [1] довів, що мовлення слід розглядати у зв'язку із загальною діяльністю людини, спрямованою на активну взаємодію з довкіллям, тобто як діяльність, яка на певному етапі розвитку дитини стає провідною і посідає центральне місце в процесі психічного розвитку. О.О. Леонтьєв [3] розглядав мовленнєву діяльність як самостійний вид людської діяльності: активний, цілеспрямований, опосередкований мовною системою та обумовлений ситуацією спілкування процес передавання або прийому повідомлення; різновид інтелектуального акту, що містить два взаємообумовлені процеси – говоріння та слухання, які здійснюються на будь-якому рівні комунікації.

За визначенням Є.Ф. Соботович [4], мовленнєва комунікація передбачає реалізацію індивідом набутої системи практичних знань про звукову, лексичну та граматичну сторони мовлення. Л.І. Трофименко [5] визначає комунікативний компонент мовленнєвої діяльності як сукупність дій і операцій, які забезпечують використання мови у процесі сприймання або породження усних і письмових мовленнєвих висловлювань. За дослідженнями Н.Г. Пахомової [8], удосконалення комунікативної компетенції потребує формування мотиву мовленнєвої діяльності, розвитку ініціативи у спілкуванні, стимулювання невербальних і вербальних засобів комунікації, уміння підтримувати розмову на різні теми у різних комунікативних ситуаціях. Звідси виходить, що розвиток психофізіологічних механізмів мовленнєвої діяльності необхідно організувати за такими напрямками, як формування мотиву у процесі організації мовленнєвих ситуацій та стимулювання до спілкування.

Комунікативна діяльність починається із активізації потреби у спілкуванні, тобто специфічного налаштування особистості на контакт з іншими. На думку дослідників, цей контакт зумовлюється природженим інстинктом спілкування, міжособистісним тяжінням, що лежить в основі комунікативного потенціалу особистості. Комунікативний потенціал – психологічно-індивідуальні особливості людини, що виражають прагнення до контактів з іншими людьми, проявляються у вибірковості ставлення до них та у використанні різних форм і засобів спілкування під час взаємодії з ними, тобто комунікативними здібностями, до яких О.О. Леонтьєв [3] відніс особистісні комунікативні властивості та технічні здібності. Особистісні комунікативні властивості стосуються, перш за все, здатності індивіда керувати своєю поведінкою у спілкуванні, розуміти і враховувати психологічні особливості інших учасників спілкування, встановлювати і підтримувати контакт, регулювати його глибину, приймати, утримувати і передавати ініціативу у спілкуванні, адекватно завершувати спілкування. Технічні комунікативні здібності стосуються володіння технікою спілкування, побудови контакту, охоплюють такі вміння, як здатність психологічно правильно вступати у процес взаємодії, підтримувати спілкування, стимулюючи власну активність й активність співрозмовника, уміння прогнозувати ситуацію спілкування, долати психологічні бар'єри, оптимально використовувати

вербальні й невербальні засоби спілкування. Комунікативні здібності, уміння, навички, потреба у спілкуванні, специфічні комунікативні мотиви формують комунікативний потенціал особистості і становлять комунікативну структуру особистості, що є основою комунікативної діяльності як такої.

Отже, ефективність розвитку комунікативної діяльності великою мірою залежить від особистісних характеристик суб'єктів спілкування, оскільки передбачає не тільки суб'єктивний вибір партнера, а й взаємовплив та індивідуальне емоційне забарвлення у його процесі. Водночас незрілість особистості, недостатня сформованість певних особистісних якостей зумовлюють труднощі у спілкуванні.

Формування мовленнєвої активності – досить складний, багатоаспектний, довготривалий процес. За умови нормального розвитку цей процес охоплює ранній та дошкільний вікові періоди. Спостереження за динамікою наукових розробок та досліджень з окресленої тематики, аналіз спеціальної літератури, дослідження організації та вивчення змісту навчально-виховного процесу у сукупності дають можливість визначити старший дошкільний вік одним із вирішальних етапів у розвитку мовленнєвої функції дитини. Науковці, які досліджували розвиток особистості дитини дошкільного віку, зазначають, що відсутність мовлення може спричинити викривлення характеру, адже цей фактор негативно впливає на становлення всієї мотиваційно-вольової сфери особистості дитини (С.Ю. Конопляста, І.В. Мартиненко, Є.Ф. Собонович, М.К. Шеремет та ін.).

Слідом за М.К. Шеремет та Н.В. Базимою [7] вважаємо, що розвиток мовленнєвої активності у дітей старшого дошкільного віку стане ефективнішим за умови створення комунікативно-мовленнєвого середовища, що пронизує різні рівні життєдіяльності дитини, забезпечуючи поетапне формування і розвиток мовленнєвої активності відповідно до кожного з її компонентів:

– мотивованість – наявність достатнього мотиву для спілкування з оточуючими людьми, бажання і уміння взаємодіяти відповідно до ситуації, здатність до діалогічного мовлення, відповідаючи на запитання і, у свою чергу, задаючи запитання з метою отримання відповіді;

– ініціативність – здатність до використання усного мовлення (зокрема, монологічного) у процесі спілкування замість інших засобів комунікації (жести, піктограми, комунікативні картки тощо), умінні виражати бажання (вербально та невербально), потреби проявляти свою індивідуальність;

– змістовність – наповненість активного усного мовлення доступними дитині мовними одиницями (словами, словосполученнями, фразами, реченнями).

Відповідно до визначених компонентів можемо визначити провідними чинниками розвитку комунікативної активності такі:

– оволодіння комунікативними уміннями (перцептивними, інформаційними, інтерактивними);

– сформованість комунікативних особистісних рис (лідерські якості, організаторські здібності, креативність, прагнення до співробітництва);

– продуктивне спілкування в сім'ї та адекватне усвідомлення батьками комунікативних труднощів їхніх дітей.

Зазначені чинники обґрунтовані у науковій літературі, тому їхнє стимулювання та розвиток можуть бути використані в якості основних завдань і напрямів розвитку комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку із порушеннями мовлення.

Висновки. Таким чином, для ефективного розвитку мовленнєвої активності необхідно укласти корекційно-розвивальну логопедичну програму, адаптовану до потреб досліджуваної категорії дітей із кожним із визначених типів комунікативної діяльності (експресивно-прогностичного, структурно-дефіцитарного, операційно-дефіцитарного чи пасивно-стереотипного). Водночас виконання запропонованих у програмі серій завдань повинно мати системний характер, тобто забезпечувати мотиваційний, ініціативний та змістовий компоненти та розвивати комунікативні навички, охоплюючи звукову, лексичну та граматичну сторони мовлення, дозволяти оцінювати успішність оволодіння комунікативною компетенцією, визначати рівень розвитку мотивованості, ініціативності, змістовності (лексичного наповнення) самостійного мовлення як компонентів мовленнєвої активності у тій формі, яка доступна дитині (у дітей із низьким рівнем мовленнєвої активності мовленнєва активність оцінюється за мімічними проявами і соціальними жестами, наслідуваними рухами з мовленнєвим супроводом (вигуки, доступні слова чи фрагменти слів) та без мовленнєвого супроводу.)

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Мышление и речь / Л.С. Выготский – М.: Лабиринт, 1999. – 486с.
2. Коган В.З. Понятие «активность личности» как категория социальной психологии // Некоторые проблемы личности: сб. аспирант. работ. – М., 1971. – с. 118-132.
3. Леонтьев А.Н. Язык, речь, речевая деятельность: учеб. пособ. / А.Н. Леонтьев. – М.: Красанд, 2010. – 216 с.
4. Собонович Е.Ф. Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции (Дети с нарушением интеллекта и моторной алалией): учебное пособие для студентов / Е.Ф. Собонович. – М.: Классике Стиль, 2003 – 160 с.

5. Трофименко Л.І. Шляхи подолання загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку / Інститут спеціальної педагогіки НАПН України. К., 2014. – 144 с.
6. Тушева В.В. Формирование творческой активности учащихся младших классов в процессе выполнения заданий художественно-эстетической направленности (на материале музыкального искусства): автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01. – Харьков, 1997. – 18 с.
7. Шеремет М.К. Мовленнєва тривожність дітей із тяжкими порушеннями мовлення як проблема теорії і практики корекційної освіти / М.К. Шеремет, Н.В. Базима, О.В. Мороз // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. - 2015. - Вип. 29. - С. 151-160. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_019_2015_29_27
8. Шеремет М.К. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку з дизартрією до навчання в школі: Навчально-методичний посібник. / Шеремет М.К., Пахомова Н.Г. – К., 2009. – 137 с.

УДК 711.1/8

Коваленко Олена Олександрівна
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ТРАДИЦІЙНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

У статті представлений аналіз напрямків у методиці викладання іноземної мови. Особливу увагу автором приділено опису інноваційних технологій, застосовуваних при навчанні студентів, обґрунтовується їх роль для підвищення якості професійної підготовки фахівців. Розкрито сутність інноваційних методів навчання англійської мови у ВНЗ. На основі аналізу педагогічної теорії і практики виявлено найбільш ефективні інноваційні методи: кейс-метод, метод проектів, використання Інтернет-ресурсів.

Ключові слова: підхід, метод, інноваційні технології, іноземні мови, професійна освіта, навчання англійської мови, кейс-метод, метод проектів, використання Інтернет-ресурсів

Постановка проблеми. Створення штучного іншомовного середовища в процесі навчання іноземних мов - одне з важливих проблемних питань сучасної методики.

Ефективність роботи викладачів іноземної мови залежить від того, наскільки успішно вони оволодіють ідеями сучасної освіти і будуть впроваджувати ці ідеї в практику викладання іноземної мови.

Майбутній викладач іноземної мови повинен розуміти, що оновлення передбачає:

- по-перше, зміну цілей і результату навчання;
- по-друге, скорочення обсягу годин, обов'язкового для освоєння змісту;
- по-третє, зміну методів, підходів і технологій освоєння змісту навчання;
- по-четверте, індивідуалізацію процесу навчання іноземної мови;
- по-п'яте, зміну стандартів, програми, навчальних планів з іноземної мови.

Викладач ВНЗ повинен бути готовий до оновлення всіх компонентів навчання: науково - теоретичного підходу та принципів навчання; цілей навчання; змісту навчання; засобів, прийомів і методів навчання; способів і форм контролю результату навчання.

Оновлення зачіпає технологічну сторону навчання, тобто "мистецтво" викладання іноземної мови. Новий підхід до навчання іноземної мови - це компетентнісно-діяльнісний підхід, сутність якого полягає в тому, що реалізація оновленого змісту та застосування інновацій у навчанні буде основою для формування комплексу компетенцій студентів (мовної, мовленнєвої, соціокультурної, навчально-пізнавальної і компенсаторної); а процес освоєння змісту буде носити діяльнісний характер.

Аналіз досліджень. Вагомий внесок у розробку методології та теорії педагогічної інноватики зробили педагоги: О. Арламов, В. Беспалько, О. Буйницька, В. Журавльов, В. Загвязинський, М. Кларін, Б. Лихачов, В. Монахов, О. Пометун, Г. Селевко та ін.

Проблема ефективного навчання іноземним мовам сьогодні гостра як ніколи. Не буде перебільшенням сказати, що практично кожна людина в сучасному світі відчуває необхідність у знанні іноземної мови. Безперервно триває пошук нових, ефективних шляхів вирішення цієї проблеми, яка вирішується за допомогою заміни малоефективних прийомів і способів навчання більш ефективними, створення більш сприятливих умов для корекції та покращення практичного оволодіння мовою, для виховання засобами іноземної мови.

Виклад основного матеріалу. Принцип варіативності, проголошений в українській освіті, надає викладачеві іноземної мови певну свободу у виборі моделей і технологій навчання, причому як традиційних, так і інноваційних.

При їх відборі необхідно враховувати наступні критерії, відповідно до яких використовувані підходи, методи і технології повинні: